

XÂY DỰNG NỘI DUNG HƯỚNG DẪN DẠY TIẾNG M'NÔNG CHO CÁC LOẠI ĐỐI TƯỢNG TẠI ĐẮK NÔNG

Nguyễn Kiên Trường, Trương Anh
Sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Đắk Nông

MỞ ĐẦU

M'Nông là một trong những dân tộc bản địa ở Tây Nguyên với dân số hơn 67.300 người. Riêng ở tỉnh Đắk Nông, có hơn 40.000 người. Hiện nay, nhu cầu sử dụng tiếng M'Nông ngày càng gia tăng trong bối cảnh tiếp xúc ngôn ngữ dẫn đến việc phải học tập, giảng dạy, sử dụng trong giao tiếp xã hội, giải quyết mối quan hệ ngôn ngữ giữa Nhà nước và người dân, bảo tồn để phát triển ngôn ngữ và văn hóa M'Nông... Có nhiều loại đối tượng khác nhau về thành phần dân tộc, lứa tuổi, trình độ, ngôn ngữ, nghề nghiệp đều có nhu cầu, mục đích học và sử dụng tiếng M'Nông. Trong khi đó, tiếng M'Nông lại có nhiều phương ngữ (Preh, Noong, Nâr, Prâng, Rlâm...) bên cạnh sự tương đồng còn có những điểm khác biệt (nhất là về ngữ âm - tiếng nói). Vì vậy, Muốn dạy và học tiếng M'Nông, phải có bộ tài liệu cung cấp kiến thức ngôn ngữ kèm kỹ năng sử dụng ngôn ngữ và kiến thức kèm kỹ năng sư phạm. Nhưng từ trước đến nay, mới chỉ có một số đề tài được biên soạn thành sách hướng dẫn, đào tạo giáo viên và cán bộ, công chức, chưa có loại công cụ dành cho các loại đối tượng. Do đó, việc triển khai đề tài “*Xây dựng nội dung hướng dẫn dạy tiếng M'Nông cho các loại đối tượng tại Đắk Nông*” là rất cần thiết.

NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

1. Nội dung nghiên cứu

- Định hướng tổng quát về toàn bộ nội dung hướng dẫn dạy tiếng M'Nông.
- Nghiên cứu và biên soạn 23 chuyên đề.
- Nghiên cứu để biên soạn Bộ Tài liệu hướng dẫn dạy tiếng M'Nông.

2. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp tiếp cận các vấn đề nghiên cứu và phương pháp, kỹ thuật nghiên cứu.
- Phương pháp tổng hợp, xử lý số liệu, tài liệu.
- Phương pháp xử lý ngữ âm học và âm vị học đối với tiếng nói (ngữ âm) M'Nông.

KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN

Đề tài đã biên soạn hoàn chỉnh 23 chuyên đề, được chia thành 4 nhóm với các nội dung chính:

Nhóm 1: Các chuyên đề xác định cơ sở lý luận trong sư phạm học và giáo dục học đối với việc dạy tiếng M'Nông gồm 3 chuyên đề cụ thể là: Xác định cơ sở khoa học sư phạm cho việc biên soạn nội dung hướng dẫn dạy tiếng dân tộc;

cơ sở lý luận và thực tiễn của việc truyền thụ kiến thức rèn luyện kỹ năng nghe - nói - đọc - viết tiếng M'ông; nguyên tắc biên soạn nội dung hướng dẫn dạy tiếng M'ông tại Đăk Nông.

Nhóm 2: Các chuyên đề xác định cơ sở thực tiễn của việc dạy tiếng M'ông gồm 4 chuyên đề cụ thể: Khảo sát thực trạng, kết quả sử dụng, đào tạo ngôn ngữ - chữ viết tiếng M'ông trong mối quan hệ với tiếng Việt phổ thông tại Đăk Nông; xác định nội dung hướng dẫn phù hợp với các loại đối tượng học tiếng M'ông tại Đăk Nông; xác định đặc điểm hệ thống - cấu trúc của tiếng M'ông (ngữ âm - chính tả - chữ viết - từ vựng - ngữ pháp); khái quát những điểm tương đồng và khác biệt về ngữ âm và từ vựng của phương ngữ M'ông Preh so với phương ngữ khác trong tiếng M'ông.

Nhóm 3: Các chuyên đề xây dựng hệ thống ngữ liệu tiếng M'ông dùng để hướng dẫn cung cấp kiến thức và rèn luyện kỹ năng gồm 6 chuyên đề cụ thể: Xây dựng hệ thống ngữ liệu ngữ âm - chính tả - chữ viết tiếng M'ông để hướng dẫn và biên soạn bài học, bài tập; sử dụng từ vựng (cấu trúc và nghĩa) ở các phương ngữ khác của tiếng M'ông để so sánh với phương ngữ M'ông Preh; xây dựng ngữ liệu là bài đọc bằng tiếng M'ông theo các chủ đề...

Nhóm 4: Các chuyên đề xây dựng nội dung hướng dẫn dạy và học tiếng M'ông dành cho các loại đối tượng gồm 10 chuyên đề: Xây dựng nội dung hướng dẫn dạy và học về ngữ âm - chính tả - chữ viết tiếng M'ông; cách sử dụng các đơn vị từ vựng trong tiếng M'ông; cách sử dụng các đơn vị ngữ pháp và phương thức ngữ pháp trong tiếng M'ông; sử dụng các kiểu câu trong tiếng M'ông; dạy thực hành tiếng M'ông...

Trong quá trình thu thập, xử lý tư liệu, ngữ liệu và trong công việc biên soạn các chuyên đề, luôn bám sát các yêu cầu là đảm bảo đạt tính khoa học và tính sư phạm, với các nội dung cụ thể là:

- Chính xác, khách quan, tương đối đầy đủ trong thu thập và xử lý tư liệu, cứ liệu, ngữ liệu tiếng M'ông Preh và các phương ngữ khác trong tiếng M'ông.
- Các đề xuất, kiến nghị sử dụng được dựa trên cơ sở lý luận và thực tiễn thực hiện chính sách ngôn ngữ dân tộc Đăk Nông.

Các chuyên đề tuy có nội dung khác nhau nhưng đều mang một kết cấu tương đối giống nhau về trình tự sắp đặt có các phần cơ bản, tuy không phải chuyên đề nào cũng có đủ các thành phần. Về cơ bản, các chuyên đề thường có các phần:

- Khái quát tổng quan về mục đích, lý do, tính cần yếu, cơ sở để xác định, xây dựng nội dung hướng dẫn.
- Kết quả khảo sát, nghiên cứu, biên soạn, các tư liệu, tài liệu, ví dụ minh họa,...
- Kiến nghị, đề xuất.
- Tài liệu tham khảo.
- Ngữ liệu.

Các chuyên đề tạo nên tính hệ thống cho đề tài vì được sắp xếp theo một trình tự logic: Phải đi từ cơ sở lý luận và thực tiễn rồi mới đưa ra nội dung hướng dẫn. Trong nội dung hướng dẫn thì *ngữ liệu* phải có trước rồi mới đưa ra *lý thuyết*,

hướng dẫn sử dụng. Chẳng hạn như: Muốn *dạy về từ vựng* thì phải có sẵn *bảng từ*, vì thế các chuyên đề về *ngữ liệu* được biên soạn trước các chuyên đề mang nội dung *hướng dẫn sử dụng*.

Tính logic của sự cấu thành hệ thống còn thể hiện ở việc cân đối, bố trí, sắp đặt cho logic, thống nhất và nhất quán trong cách dùng thuật ngữ, tên gọi...

Trong một số chuyên đề, có một số bình diện, vấn đề, nội dung được lặp lại, vì tính lô gích và quan hệ nhân - quả: Khi nêu cơ sở lý luận và thực tiễn của việc hướng dẫn phân từ vựng, hoặc cơ sở dùng cho việc lựa chọn từ vựng, bắt buộc phải nhắc lại đặc điểm từ vựng đã nêu.

Nhìn chung, nội dung bố cục của các chuyên đề, kết quả nghiên cứu đạt được yêu cầu là có giá trị sử dụng cho nhiều lĩnh vực (phục vụ giao tiếp cộng đồng, quản lý và điều hành xã hội, nâng cao dân trí, phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội,...), đặc biệt là phục vụ cho lĩnh vực giáo dục, đào tạo tiếng M'ông cho nhiều loại đối tượng khác nhau ở Đắk Nông.

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

1. Kết luận

- Cho đến nay, trong lĩnh vực giáo dục, đào tạo tiếng dân tộc ở Đắk Nông, còn thiếu nhiều thông tin về nội dung, chương trình, phương pháp dạy và học tiếng M'ông, đặc biệt là chưa có tài liệu hướng dẫn giáo viên dạy ngôn ngữ này. Hơn nữa, tiếng M'ông đang ở trạng thái biến đổi do áp lực của tiếp xúc ngôn ngữ (chủ yếu là với tiếng Việt), do đó, cần bổ sung, cập nhật vốn kiến thức ngôn ngữ.

- Cần thiết phải xây dựng một mô hình tổng quát chung là *Khung đào tạo và Khung hướng dẫn* dạy tiếng M'ông cho các loại đối tượng. Đây cũng là nhu cầu cấp bách ở ĐắkNông.

- Kết quả xây dựng nội dung hướng dẫn dạy tiếng M'ông đã hình thành một tập tài liệu là Báo cáo Tổng hợp mang tính khoa học và tính sư phạm, nhằm đào tạo tiếng M'ông cho học viên sau khi học sẽ trở thành giáo viên dạy tiếng M'ông cho các loại đối tượng và nhằm hướng dẫn giáo viên dạy tiếng M'ông cho đối tượng là cán bộ, công chức công tác ở vùng dân tộc (vừa đào tạo vừa hướng dẫn dạy tiếng M'ông).

- Kết quả của đề tài được thể hiện ở 23 chuyên đề, quy thành 5 nhóm: từ cơ sở lý luận đến xác định, bổ sung đặc điểm tiếng M'ông trên các cấp độ, xây dựng ngữ liệu và đặc biệt là xây dựng nội dung hướng dẫn về ngữ âm - chính tả, chữ viết, từ vựng, ngữ pháp, làm văn...

- Bộ tài liệu này giúp trang bị cho học viên về kiến thức và rèn luyện 4 kỹ năng *nghe - nói - đọc - viết* tiếng M'ông, về cách thức, quy trình dạy tiếng M'ông thông qua việc giới thiệu mục đích, yêu cầu, nội dung, chương trình, phương pháp và quy trình để học - thực hành - ôn tập theo quan điểm tích hợp và phương pháp giao tiếp, lấy học viên làm trung tâm, phát huy tính chủ động, năng động ở học viên, hướng dẫn học viên cách tự đánh giá, kiểm tra kết quả học và thực hành.

- Đề tài này góp thêm nguồn phương tiện và phương thức và sẽ tạo thêm nguồn nhân lực để triển khai tiếp việc thực thi chính sách ngôn ngữ dân tộc của Đảng, Nhà nước trên lĩnh vực giáo dục, trong điều hành và quản lý xã hội ở Đắk Nông.

- Ngôn ngữ và chữ viết được chọn để dạy học và sử dụng là một tiếng M'ông Preh và các phương ngữ trong ngôn ngữ M'ông như: Noong, Nâr, R'Lâm, Prâng... Hệ thống chữ viết này mới được hoàn thiện từ phương ngữ M'ông Preh, được chọn là chữ viết chính thức trong các phương ngữ (còn gọi là *tiếng địa phương*) của tiếng M'ông. Cơ sở pháp lý của việc sử dụng chữ viết chính thức là các văn bản đã được cấp tỉnh phê duyệt, cho phép đưa vào sử dụng một hệ thống chữ viết tiếng M'ông từ năm 2007. Các phương ngữ khác nhau trong tiếng M'ông đã được dùng để tham khảo, so sánh, đối chiếu về cách phát âm và từ vựng với phương ngữ Preh đã được lựa chọn làm ngôn ngữ chính thức trong tiếng M'ông.

2. Khuyến nghị

- Sử dụng Bộ Tài liệu hướng dẫn dạy tiếng M'ông cho các loại đối tượng tại Đắk Nông.

- Hoàn thiện nội dung cung cấp kiến thức và kỹ năng ngôn ngữ kèm kiến thức và kỹ năng sư phạm.

- Hoàn thiện phương tiện và ngữ liệu dạy và học tiếng M'ông.

- Xây dựng đội ngũ giáo viên dạy tiếng M'ông.

- Đưa tiếng M'ông vào trong hệ thống giáo dục phổ thông và các hình thức đào tạo, bồi dưỡng tại Đắk Nông.

(Trong trường hợp quý bạn đọc có nhu cầu tìm hiểu rõ hơn về đề tài hoặc tham khảo báo cáo đầy đủ của đề tài. Vui lòng liên hệ:

Sở Khoa học và Công nghệ tỉnh Đắk Nông. SĐT: 05013.600.333)